

A KOMPLEX-TELEP PROGRAM ÉRTÉKELÉSE JÁSZAPÁTIBAN

EVALUATION OF COMPLEX-SETTLEMENT PROGRAM IN JÁSZAPÁTI TOWN

SZABARI LILI – KASSAI ZSUZSANNA

Szent István Egyetem, Gödöllő, Magyarország

lili.szabari@gmail.com; kassai.zsuzsanna@gtk.szie.hu

Összefoglalás

Tanulmányunkban a Jászapátiban (Magyarország) 2013 és 2015 között megvalósult Komplex-telep programot értékeljük. E kezdeményezés elsődleges célja a mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű lakosság felzárkóztatásának, integrációjának az elősegítése volt, amelyet a lakókörnyezet javításával, szociális, egészségügyi és foglalkoztatási helyzet pozitív irányú elmozdításával próbáltak megvalósítani. Fő célunk az érintett lakosság elégedettségének vizsgálata, a szocializációs problémákra való rávilágítás és a roma lakosság alaposabb megismerése. Kutatásunk során primer és szekunder adatgyűjtési módszereket alkalmaztunk. A kutatási eredményeink azt mutatják, hogy a projekt megvalósulási időszaka alatt a szegregátum számára hasznos programok valósultak meg, amelyek folytatására a továbbiakban is igény mutatkozik.

Kulcsszavak: cigányság, felzárkóztatás, integráció, szegregátum, Komplex-telep program

Jel kód: R11, R20, R58

Bevezetés

A cigányság pontos eredetéről nem tudunk túl sokat. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint Diósi Ágnes könyvében olvasható megfogalmazás: „A cigány népnek annyi történelme van ahány országban és társadalomban megfordultak és írásos nyomot hagytak maguk után történelmük során, és ahányan ezeket a forrásokat feltárták, értékelték.” (Diósi, 2002, p.8.)

Az elmúlt évszázadban a cigányok eredetének vizsgálatát különböző szempontok szerint végezték el. Eugene Pittard például antropológiai szempontok szerint

vizsgálta a cigányság eredetét, kutatási eredményeit 1930-as évek elején publikálta. Rájött, hogy az általa les vrais Tziganes-nak nevezett „igazi cigányok” az európai átlaghoz képest magasabbak, fejük és orruk hosszúkás és keskeny, szemük pedig erősen pigmentes volt. Vizsgálatait azonban kénytelen volt elvetni, mivel az Indiában található etnikai csoportokról túl kevés információ állt a rendelkezésére, így nem tudott alátámasztott tényeket levonni a vizsgálataiból. Az 1940-es években újabb antropológiai kutatás vette kezdetét, amellyel a cigányok indiai eredetét a vércsoport azonossággal próbálták igazolni. A vizsgálatok kimutatták, hogy a vizsgálatba vont cigányok esetében vérük jóval nagyobb arányban tartalmaz „B” gént, mint az európai átlag. A vizsgálat eredménye tovább erősítette az indiai eredet igazolását, mivel a gén az indiai térségekben jóval gyakoribb, mint Európában (Pittard, 1932).

A cigányok vándorlásának kezdetére nincsenek pontos adatok. Egyes kutatások szerint a romák már az első arab invázió során átkeltek Perzsián. Ha ezt a feltételezést elfogadjuk a nép Perzsiából már a VII. században megérkezett Örményországba. A cigányok valószínűleg hosszú ideig tartózkodtak az országban, hiszen számos, a romani nyelvben található, Örményországból származó jövevényszót figyelhetünk meg a nyelvükben. A XI. századra a Perzsa Birodalom teljesen elfoglalta Örményországot, amely valószínűleg a romákat is vándorlásra ösztönözte. A támadások elől menekülve a cigányok egy része déli irányba haladva eljutott Egyiptomig, ahol azonban nem álltak meg, hanem tovább haladtak a kontinens északi partvonalán, majd a Gibraltári-szoroson átkelve eljutottak Spanyolországba. A cigányok másik jelentős része a Birodalom nyugati részére menekült, ahonnan a későbbiekben elindultak a vándorlások a Balkán, valamint Európa különböző országai irányába (Fraser, 2006).

A romák magyarországi jelenlétéről legelőször 1416-ból találhatunk információkat, amikor is Brassó városa egy Emaus nevű embert és 120 tagból álló kíséretét élelemmel és pénzzel látta el. A magyarok viszonylag jól fogadták a romák megjelenését, amiben nagy szerepet játszott a cigányokban látott igen jó munkaerő képe, hiszen 1848-ig előszeretettel alkalmazták őket jobbágyként. Fémmunkásságban megmutatkozott tehetségüket még a magyar uralkodók is elismerték (Karsai-Rostás-Farkas, 2001).

A XVI. és XVII. században ugyan kísérletet tettek a roma lakosság összeírására, azonban ez akkor még képtelenségnek bizonyult. 1782 volt az az év, amikor elvégezték az első összeírást, amely 272.000 főre tette az akkori cigány lakosság létszámát. (Fraser, 2006) Jelenleg Magyarországon a nemzetiségek közül a legnagyobb létszámban a cigányság van jelen (2011-ben 315.583 fő) és számuk folyamatosan nőtt az elmúlt évtizedekben (ld. 1.táblázat). Ennek ellenére a Központi Statisztikai

Hivatal statisztikáiban megjelenő értékek nem pontosak, mivel sokan nem vallották cigánynak magukat a népszámlálásokkor. Jelenleg 600.000-800.000 főre becsülik a cigányok számát Magyarországon. (Emberi jogok, n.é.)

1. táblázat: A cigány népesség száma Magyarországon (fő)

1990	2001	2011
142 683	189 984	308 957

Forrás: KSH – Népszámlálás (1990, 2001, 2011) alapján saját szerkesztés, 2016

Az egyik alapvető gazdasági-társadalmi probléma a cigányság esetében a munkanélküliség. A rendszerváltást követően a foglalkoztatási struktúra átalakulásának köszönhetően rohamosan növekedett a munkanélküliek száma a cigányok körében is. Mivel a munkahely elvesztés legelőször az alacsonyabb képesítéssel rendelkező embereket érintette, így rendszerváltás első „áldozatai” között említhetjük meg a romákat. Egy 1971-es kutatás szerint a roma férfiak 85%-a, míg a nőknek 30%-a volt aktív kereső Magyarországon. A rendszerváltást követő első tanulmány 1993-ban készült el. Ebből az derül ki, hogy 1993-ban a cigány férfiak 28,5%-a, a nőknek 15%-a volt aktív kereső. Tíz évvel később megismételték a felmérést és megállapították, hogy míg az aktív kereső nők esetében a foglalkoztatottak aránya nem változott, a férfiak esetében minimális csökkenés mutatkozott (28%-ra csökkent) (Kemény *et al.*, 2004). A kedvezőtlen foglalkoztatás több okból fakad, ahogy Farkas (2002) írja: *„...nem rendelkeznek pozitív jövőképpel. Az alacsony iskolai végzettség és sok esetben a cigány származás megnehezíti bármilyen vállalkozás elindítását. Az elmúlt évtizedben felnőtt egy olyan réteg, amelyik a munkanélküliségre szocializálódott, azaz nem tapasztalhatta azt, hogy rendszeres munkából is meg lehet élni.”* (p. 66.)

Majtényi Balázs és Majtényi György (2012) megállapította, hogy a 90-es és a 2000-es években nőtt a cigányok szegregációja a magyarországi településeken. A szegregáció számos területen (például oktatás, egészségügyi állapot, szociális helyzet stb.) egyre súlyosabb problémát okoz. A rendszerváltás óta számtalan olyan kezdeményezés jelent meg, amelyek a cigányok esélyegyenlőségét, integrációját kívánták javítani. A következőkben mi is egy olyan programot értékelünk, amely célja a cigányság felzárkóztatásának, integrációjának az elősegítése volt Jászapátiban.

Módszertan

Jászapáti a Jászság második legnagyobb települése. A város az Észak-Alföld régióban, ezen belül Jász-Nagykun-Szolnok megyében helyezkedik el. A település a Tisza és a Zagyva által határolt síkságon található (1. ábra). Lakosságszáma a 2011-es népszámlálás alkalmával 8.889 fő volt, a kisebbségek aránya 28%.

1. ábra: Jászapáti város elhelyezkedése

Forrás: Google Maps, 2016

A Komplex-telep program Jászapáti a Dankó-szegregátum területén valósult meg 2013-2015 között. Kutatásunk elején szekunder adatgyűjtési módszereket alkalmaztunk. Tanulmányoztuk a helyi fejlesztési stratégiákat. Az Integrált Városfejlesztési Stratégia és az Integrált Területfejlesztési Stratégiára vonatkozó legfőbb megállapításainkat a Következtetések és javaslatok fejezetben ismertetjük.

A primer adatgyűjtés keretében egyrészt interjúk készültek a Komplex-telep projekt esetmenedzsereivel, amelyek során elsősorban arra kerestük a választ, hogy szerintük mennyire volt nehéz elnyerni a Dankó-telep lakosainak bizalmát, illetve melyek voltak azok a programok, amelyek szerintük a legnagyobb segítséget nyújtották az itt lakóknak, valamint milyen problémák esetén kérték a segítségüket a projektben résztvevők; másrészt kérdőíves felmérés készült, amelyben a telep lakóinak a lakókörnyezetükről, a szociális helyzetükről, valamint a Komplex-telep programról alkotott véleményüket mértük fel. A kérdőíves felmérés személyes lekérdezéssel történt 2016 áprilisában 21 háztartásban, ahol összesen 118 fő élt ekkor. Az egy

háztartásban élők átlagos száma 7 fő. A megkérdezettek 52%-a férfi, míg 48%-a nő. A felmérésben résztvevők iskolai végzettsége nagyon alacsony volt: 58%-uk kevesebb, mint 8 osztályt végzett, 37%-uk általános iskolai végzettségű, míg 5%-uk szakmunkás végzettséggel rendelkezett. A következő fejezetben felvázoljuk a primer adatgyűjtés során kapott legfontosabb eredményeket.

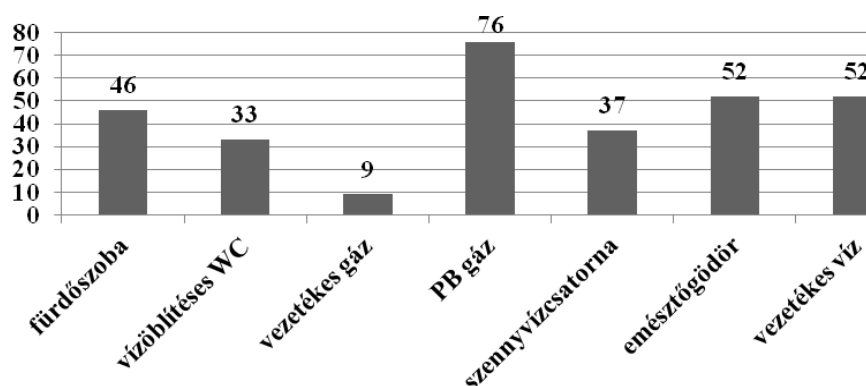
Elemzések, eredmények

A Dankó-telepen élők életkörülményei

Mivel a projekt elsődleges célja olyan családok helyzetének javítása volt, akik igen rossz életkörülmények között élnek, ezért a kérdőív segítségével a lakáskörülményeket is vizsgáltuk. Kiderült, hogy a háztartások többsége (75%) saját tulajdonú családi házban lakik. Szintén magas arányt (15%) képvisel a szülői vagy rokon tulajdonú lakás használata, míg az önkormányzati és magánszemélytől bérelt lakás aránya (5%-5%) minimálisnak mondható. A házak többsége földszintes családi ház, a többi háztartás hagyományos parasztházban él. A házak alapterületének vizsgálatakor a háztartások közel fele (48%-a) az 51-75 m² közötti értéket jelölte meg, ennél nagyobb lakásban a válaszadók majdnem kétötöde él. A többi lakos a 26-50 m² alapterületű opciót választotta.

A házak többsége régen épült, a válaszadók csupán 5%-a élt 2000 után épült házban. Ugyan a megkérdezett háztartások 43%-a azt nyilatkozta, hogy a házuk egy éven belül fel volt újítva, ez azonban elsősorban a szobák állapotának javítását foglalta magában (például a festést), a házak külső állapotának javítására kevesen tudtak költeni.

A felmérésünk rávilágított arra, hogy a válaszadók többsége alacsony komfortú házakban él, a háztartásoknak csupán a felében találtunk fürdőszobát, emésztőgödört és vezetékes vizet (2. ábra). A PB gáz ellátottság igen magas, a lakások 75%-a rendelkezik vele, míg a vezetékes gáz használata ennél már jóval kedvezőtlenebb képet mutatott, a háztartások többségében nem található meg. Megállapítottuk, hogy a Dankó-telepen a lakások komfortossága jóval a települési átlag alatt marad.

2. ábra: A lakások komfortossága a Dankó-telepen (%)

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Vizsgáltuk a lakások felszereltségét a műszaki cikkek szempontjából is (2. táblázat). Kiderült, hogy a háztartások zömében van színes televízió és a háztartások több, mint fele kábeltelevízió előfizetéssel is rendelkezik. Számítógéppel és internet előfizetéssel viszont a háztartások minimális hányada rendelkezik. A házak majdnem felében van fagyasztó, többségükben hűtő is található. A háztartások zömében hagyományos, tárcsás mosógép található és csupán a megkérdezett háztartások egytizedében van automata mosógép.

2. táblázat: A lakások felszereltsége a Dankó-telepen (%)

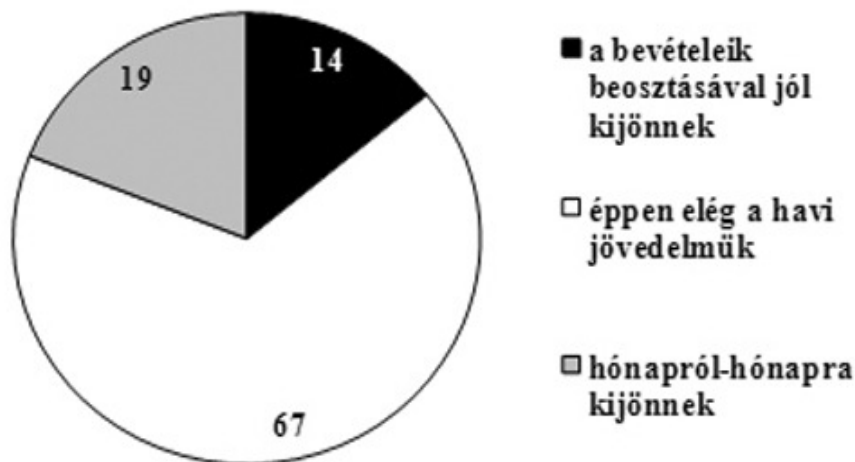
	Mikro- hullámú sütő	Fa- gyasztó	Hűtő	Mosó- gép	Auto- mata mosógép	Színes tele- vízió	Szá- mító- gép	Kábel- télé- előfizetés	Internet előfizetés
Van	38%	48%	67%	76%	10%	90%	14%	62%	10%
Nincs	62%	52%	33%	24%	90%	10%	86%	38%	90%

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Mindezek ellenére a megkérdezett lakosság szinte egésze arra a kérdésre, hogy szeret-e a szegregátumban élni, igennel válaszolt. Az okok között főként a megszkott környezetet, a rokonok, barátok közelségét és a gyermekkori emlékeket jelöltek meg. Ezzel szemben azok, akik erre a kérdésre nemmel válaszoltak, elsősorban a rossz körülményekre, a nem megfelelő környezetre panaszkodtak.

A háztartások jövedelemhelyzetét mutatja be 3. ábra. Látható az ábrán, hogy a háztartások közel kétharmada az éppen elég havi jövedelem opciót választotta. A válaszadók majdnem egynegyede hónapról-hónapra él, a háztartásoknak mindössze

a 14%-a nyilatkozott úgy, hogy a bevételeik beosztásával jól kijönnek. A megkérdezett háztartások többségében az elmúlt egy évben előfordult, hogy nem volt elég a havi jövedelmük. Az ilyen problémával küzdő válaszadók zöménél ez két-havonta, illetve havonta fordult elő.

3. ábra: A háztartások jövedelemhelyezete a Dankó-telepen (%)

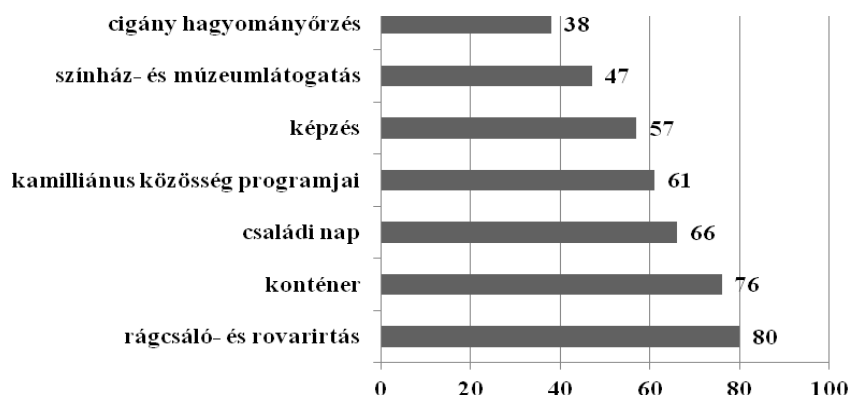
Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

Az egy főre jutó anyagi helyzet igen kedvezőtlen volt. Kiderült, hogy a válaszadó háztartások többségében 10.000-20.000 Ft közötti jövedelem jut egy főre havonta. A telepen élők között vannak olyanok is, akik még ennél is kevesebből élnek, saját bevallásuk szerint 10.000 Ft alatti az egy főre jutó havi jövedelmük.

A Komplex-telep program a telep lakóinak szemével

A válaszadó háztartások egyöntetűen azt válaszolták, hogy a családjuk legalább egy tagja részt vett a projektben. A kérdőívben érintett 118 főből 94 fő (80%) vett részt a programokon. A felmérésünkből kiderült, hogy a válaszadók többsége részt vett a rágcáló- és rovarirtásban, valamint a Kamillánus közösség programjain, amely közösség fontos szerepet tölt be Jászapáti életében, mert részt vesznek többek között az állami és egyházi ünnepek, közösségi és jótékonyági programok szervezésében. A megkérdezettek többsége részt vett az integrációt segítő családi napokon, a projekt által nyújtott képzéseken, valamint használta a fürdési és mosási lehetőséget biztosító konténert. Ezeknél a szolgáltatásoknál kevesebben (47%) vettek részt a gyerekek

számára biztosított színház- és múzeumlátogatásokon, illetve a cigány hagyományörzést szolgáló programokon (38%) (4. ábra).

4. ábra: A program keretében igénybevett szolgáltatások (%)

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

A program keretében számos képzési lehetőséget biztosítottak az érintett lakosság számára (3. táblázat). A válaszadó háztartások kicsivel több, mint egy-negyedéből vett részt legalább egy személy a betanított építőipari munkás képzésen, 14,3%-ában volt olyan, aki élt a betanított varrómunkás képzéssel, a többi képzéssel pedig a háztartások egyötöde élt.

3. táblázat: A képzéseken való részvételi arány (%)

Betanított építőipari munkás	Betanított varrómunkás képzés	Betanított zöldségtermesztő munkás	Bio zöldhulladék hasznosítás képzés	Alap-kompetencia fejlesztése
29	15	19	19	19

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2016

A programban dolgozó esetmenedzserek munkáját a válaszadó háztartások túlnyomó többsége (91%-a) kiválónak, a fennmaradó háztartások (9%) jónak értékelték. A segítségüket főként hivatalos levek intézésében, elvesztett dokumentumok pótlásában, hivatali szervek elérhetőségben, családi pótlék és átmeneti segélyek intézésében kérték.

A kitöltő háztartások 100%-a hasznosnak tartotta a projektet, 95%-uk szívesen fogadná, ha a projekt folytatódna. A kohézió alakulásában a program befejezése után

a háztartások több, mint négyötöde érzékelt pozitív irányú elmozdulást. A kitöltőket arra kértük, hogy ha pozitívnak értékelték a változást, értékeljék annak mértékét is egy ötfokozatú skálán. A háztartások majdnem fele jónak, míg egynegyedük kiválóan minősítette azt. A projekt egyik kiemelkedő eredménye a Viharrózsák Táncegyüttes megalakulása volt, erről a válaszadók háztartások majdnem egésze pozitívan nyilatkozott, mivel az kiválóan segíti elő a város és a szegregátum közötti integráció erősödését, ezért többségük fontosnak tartotta a hasonló csoportok létrehozását.

A Komplex-telep program az esetmenedzserek szemével

Még a program indulása előtt, 2013 nyarán végeztek egy gazdasági-társadalmi helyzetfeltárást a szegregátumban. Ekkor röviden ismertették a projektet, annak előnyeit, majd a komolyabb érdeklődők számára részletes tájékoztatót tartottak a helyi Művelődési Házban.

A megkérdezett esetmenedzserek a program kezdetekor nagyon bizakodóak voltak, hittek a projekt sikerében, szerették volna, hogy a célcsoport valami olyan pluszhoz jusson, ami hatékonyan segíti őket az elkövetkező években. Az esetmenedzserek többsége kihívásnak érezte a szegregátumban élő lakosság megismerését, valamint az integráció megvalósulását is egy izgalmas feladatnak tekintették. Munkájuk nagyon sokrétű volt, ami magában foglalta a kapcsolattartást, a rendezvényekre való meghívásokat, hivatalos papírok intézését, elveszett dokumentumok pótlását, lelki-segély-nyújtást, gyermekfelügyeletet.

A program előtt a lakosságot egyáltalán nem, vagy csak egy bizonyos részét ismerték a közös lakóhelyből adódóan. Az esetmenedzserek átlagosan 5-6 családdal foglalkoztak, ami körülbelül 20-25 főt foglalt magában, ez a szám azonban folyamatosan változott, hiszen a telepre való el- és visszavándorlás gyakori volt az érintett családok körében a program megvalósulása folyamán.

Az esetmenedzserek hetente két-három alkalommal látogatták meg a hozzájuk tartozó családokat, ami fontos szerepet töltött be a bizalmi kapcsolat kialakításában. Az interjúk során kiderült, hogy a legnehezebb feladatnak a bizalom elnyerése bizonyult. A célcsoport tagjaiban sokáig nem alakult ki az elfogadás, ahhoz, hogy ezt elérjék nagyfokú toleranciára, a közös hang megtalálására volt szükség. A program két éve alatt a szegregátum lakosai rájöttek, hogy az esetmenedzserek segítőkészek, így egy idő után kezdtek megnyílni, aminek eredményeként a mai napig szívesen látják őket a telepen. A bizalom megjelenését mutatta például az az eset, amikor egy várandós anyuka az egyik esetmenedzserrel osztotta meg elsőként, hogy

gyermeket vár, vagy például azon nők sorsának a megismerése, akik a börtönben lévő férjükről, valamint a mindennapi életük nehézségeiről számoltak be.

Az esetmenedzserek szerint a szocializációs problémák elsődleges oka a családi helyzetben keresendő, hiszen a szocializáció alapszíntere a család. Abban az esetben, ha egy egészséges, jól működő közösségről van szó, akkor nincs gond, azonban a legtöbb helyen több generáció együttélése figyelhető meg, ami hozzájárul a generációs problémák felerősödéséhez, amit tovább ront az alacsony iskolai végzettség is.

Az esetmenedzserek szerint a projekt keretében megvalósult lehetőségek mind hasznosnak bizonyultak, azonban a legfontosabbnak mégis a képzési lehetőségeket tartották, amelyek hatékonyan járultak ahhoz, hogy az érintett lakosság munkaerőpiaci elhelyezkedése javulhasson, továbbá szintén segítette a szocializáció fejlődését is, hiszen hozzájárult a napi rutin kialakulásához, amely a legtöbb család életében hiányzott.

A projekt keretén belül a telepen elhelyezésre került egy fürdési-mosási lehetőséget biztosító konténer, amiről megtudtuk, hogy a célcsoport tagjai eleinte fenntartásokkal kezelték, mivel szégyellték, hogy otthon nem megfelelőek a higiéniai viszonyok. Kellett egy kis idő, amíg mertek élni a lehetőséggel, a projekt végére viszont már kevésnek is bizonyult a konténer kapacitása.

Ugyan a program közel egy éve befejeződött, az esetmenedzserek azonban továbbra is tartják a kapcsolatot a szegregátum lakóival, akik továbbra is igényt tartanak a szolgáltatásaikra. Az esetmenedzserek többsége szerint sikerült elérni a kitűzött célokat, ugyanakkor az elért eredmények fenntartása érdekében szükséges lenne a projekt hosszabb távon történő folytatására.

Következtések és javaslatok

Ahogy azt már a módszertani fejezetben is említettük, tanulmányoztuk a város Integrált Városfejlesztési Stratégiáját (IVS), amelyet a 2010 és 2017 közötti időszakra fogadtak el. Megállapítottuk, hogy a két stratégia által megfogalmazott célok közel azonosak a Komplex-telep program által kitűzött célokkal.

Az IVS beavatkozási területek között elsőként szereplő oktatási helyzet javítása részben a városi intézkedéseknek, részben a Komplex-telep projektnek köszönhetően kezd megvalósulni. A szegregátum lakosainak motivációra van szükségük. Úgy gondoljuk, az oktatási szint emelése érdekében jó ösztönzőnek bizonyul a hiányszakmák támogatása, ami az ösztöndíjak által lehetőséget biztosít az az állandó jövedelem megszerzésére, ugyanakkor motivál is a szakma megszerzésére.

A munkahelyteremtés témakörében a stratégia a városban található ipari parkot emeli ki. A városban 2016-ban ugyan átadásra került egy új üzemcsarnok, ennek azonban foglalkoztatási kapacitása még mindig nem elegendő, így további vállalatok betelepülésére volna szükség. Szükség lenne továbbá az információáramlás javítására is, hiszen a szegregátum lakosai gyakran csak utólag kapnak információkat az aktuális munkahelyekről, így már csak későn tudják benyújtani pályázatukat.

Az integráció, összetartozás elemét képeznék a szabadidős programok szervezése is, amelyeknek megfelelő helyet tudna biztosítani a helyi sportpálya, illetve a művelődési ház, azonban a településen alacsony a társadalmi kezdeményező készség, így ennek fejlesztését továbbra is szükségesnek tartjuk, amit civil csoportok, illetve a városi önkormányzat közreműködésével lehetne pozitív irányba mozdítani.

A stratégia következő két pontjában a rossz lakáskörülmények és a szociális ellátórendszer alacsony színvonala jelenik meg. Véleményünk szerint e témakörökben megoldást jelenthetnének a szegregátum lakosainak biztosított pénzügyi tanácsadások, illetve a projekt során már elkezdett képzések, mint például az építőipari szakmunkás képzések, amelyek lehetőséget biztosítani a szegregátum lakosainak, hogy saját maguk, szakember segítségével nélkül is képesek legyenek a ház körüli alapvető munkák ellátására.

Az IVS után az Integrált Területfejlesztési Stratégiát is tanulmányoztuk. Ebben is megjelent az anti-szegregációs intézkedések szükségessége. A stratégia külön részletezi a településen található négy szegregátum szociális helyzetét. Az Integrált Városfejlesztési Stratégiához hasonlóan, ez a dokumentum is nagy hangsúlyt fektet a foglalkoztatási helyzet, a lakhatási körülmények, az alulról jövő helyi kezdeményezések támogatására, valamint egy olyan támogató hálózat létrehozására, amely hatékonyan segíti a problémák megoldását, a helyi együttműködés fokozását.

Véleményünk szerint e két dokumentum jól tükrözi azokat a problémákat, amelyekkel a Dankó-telep lakosai a mindennapjaik során szembesülnek. Mindenképpen szükség lenne további önkormányzati vagy uniós forrásokból megvalósuló projektekre, amelyek nem csak a Dankó-szegregátumot érintik, hiszen az Integrált Területfejlesztési Stratégiából kiderül, hogy a többi szegregátum is hasonló társadalmi és gazdasági helyzettel rendelkezik, bár a helyzet a Dankó-telepen a legrosszabb.

Megállapítottuk, hogy a Komplex-telep projekt keretében megfogalmazott, támogatni kívánt közösség feltételeinek teljes mértékben megfelelt a Jászapátin található Dankó-szegregátum, hiszen a kérdőíves felmérésünkéből is kiderült, hogy a lakosság itt nagyon rossz gazdasági-társadalmi helyzetben él. Jól szemlélteti ezt az a kutatási

eredményünk, miszerint ugyan a megkérdezett háztartások többsége azt állította, hogy lakásuk egy éven belül volt felújítva, mégis a lakás állapotát a többség rossznak ítélte meg. Ennek ellenére a megkérdezett háztartások többsége szeret a szegregátumban élni, többségük nem is szeretne innen elköltözni.

Véleményünk szerint a rossz lakhatási körülmények kialakulásában nagyban közrejátszik az alacsony munkajövedelem. A munkaerő-piaci elhelyezkedés ösztönzésével növelhető lenne a háztartások jövedelme, amely biztosíthatná számukra a jobb és egészségesebb lakhatási körülmények megteremtését is.

Arra a következtetésre jutottunk, hogy Jászapátiban a Dankó-telepen tapasztalható problémák többsége a társadalmi kirekesztődés köré csoportosul. Négy nagy problémacsoportot különböztettünk meg, ezek az alacsony foglalkoztatottsági szint, a szintén alacsony iskolai végzettség, a szegregátummal kapcsolatos elkülönítés, illetve a cigány lakosság rossz megítélése. Az alacsony foglalkoztatottsági szint több tényezőre is visszavezethető. Ahogy arra már többször is utaltunk tanulmányunkban, a cigány lakosság kirekesztődésének egyik legmeghatározóbb eleme a nem megfelelő szakmai képzettségből fakadó magas fokú munkanélküliség. Szintén az alacsony foglalkoztatottsági szint egyik okaként jelenik meg a rossz munkamorál, amit a szocializációs tényezőkkel lehet párhuzamba hozni. Már kutatásunk elején feltételeztük, hogy a Dankó-telepen a cigányság elmaradottságának egyik fő oka a szocializációs elmaradottságban keresendő. Később, ezt alátámasztották az esetmenedzserekkel készített interjúk is. Tapasztalataik igazolták, hogy a legtöbb cigány háztartásban nem alakult ki egy napi rutin, ami szerint élhetnék az életüket, így például a munkahelyre érkezés pontossága sem. Ez pedig további súlyos problémákat eredményez.

Az alacsony iskolai végzettség kialakulásának számos oka van: hozzájárul az iskoláskorú gyerekek motiválatlansága, a kedvezőtlen életkörülmények, amelyen szinte lehetetlenné teszik az utódok hosszabb távú iskoláztatását. A szegregátum lakosainál tapasztalható alacsony iskolai végzettséget szintén szocializációs tényezőkre tudtuk visszavezetni. A gyerekek otthon a szüleiktől, rokonaiktól is a korai gyerekvállalást, iskolakerülést és iskolaelhagyást látták, így ezt vették természetesnek. Persze az esetmenedzserek is említették, hogy voltak kivételek, ezek száma azonban elenyésző.

A társadalmi kirekesztődés harmadik nagy tényezőcsoportjaként a szegregátumok létesítése emelhető ki. A szegregátumok kialakulásának történelmi okai vannak, a szocialista rendszerben megvalósult telepprogramokra vezethető vissza. Mivel e telepök létrehozására általában a települések szélén került sor, így a szegre-

gátumok másik negatív hatása a térbeli elszigetelődésből fakad, ami egyáltalán nem segíti a települési integrációt.

Utolsó elemként a cigányok kedvezőtlen megítélését emelhetjük ki. Ennek kialakulásában a cigányokra jellemző vehemensebb viselkedéskultúra és a róluk alkotott a negatív sztereotípiák alapvető szerepet játszanak. Kiderült azonban, hogy az integráció tekintetében azonban nemcsak a magyar lakosság cigányokról alkotott, hanem a cigány lakosság magyar lakosságról alkotott sztereotípiái is problémát jelentettek. Az esetmenedzserek és szakmai vezető szerint a cigány lakosok gyakran gondolták úgy, hogy a magyar lakosságban negatív kép alakult ki róluk. Ennek a leküzdésében nagyban segített a már említett Viharrózsák Táncegyüttes megalakulása, akik számos helyi és környéki rendezvényre kaptak meghívást, így lehetőségük nyílt a cigány kultúra magyar lakossággal történő megismertetésére. Emellett a táncegyüttes hozzájárul ahhoz is, hogy a cigány gyerekek is érezhessék, hogy a társadalom értékes részei.

A programban közreműködő két oldal véleménye megegyezett a programok hasznossága tekintetében. A projekt egyik kiemelkedő szolgáltatása volt a fürdésimósási lehetőséget biztosító konténer. Mi is jónak tartjuk ezt az elképzelést, azonban a szegregátum lakóinak számához képest kevés volt az az egy mosógép és zuhanyzó, amit a projekt által nyert támogatásból biztosítani tudtak a lakosok számára. Nagyobb kapacitás esetén egy nap több lakos igényeit is ki tudták volna elégíteni, így azonban gyakran előfordult, hogy sorban állás, torlódás alakult ki.

Szintén hasznosnak bizonyultak a képzési programok. A kérdőíves felmérésből kiderült, hogy minden háztartásból volt legalább egy olyan személy, aki részt vett valamelyik képzési lehetőségen. Ezzel a programmal a szegregátum lakosainak lehetőségük nyílt egy kedvezőbb munkaerő-piaci helyzet megszerzésére, a megszerzett tudást nem csak a munkahelyükön, de otthon a ház körüli munkálatok során is tudták hasznosítani.

Összességében úgy gondoljuk, hogy a Jászapáti megalósult Komplex-telep program sikeresnek mondható. Ezt több tényező is alátámasztja, például a projekt két éve alatt sikerült erősíteni az integrációt a szegregátum és a város többi része között. Az integráció erősítésének folytatása érdekében szükség lenne további olyan rendezvényekre, ahol a szegregátum és a város többi lakosa számára lehetőség nyílik egymás megismerésére, továbbá olyan fórumok szervezésére, ahol a szegregátumnak lehetősége nyílik szükségleteinek, véleményeinek ismertetésére. Továbbá az integráció elősegítésében szükség lenne a helyi roma kisebbségi önkormányzat aktívabb részvételére is, ami azonban eddig még nem valósult meg.

A projektben résztvevő alkalmazottak iránt mutatott kezdeti bizalmatlanságot sikerült leküzdeni, ami hozzásegítette az önkormányzatot a program céljainak, rendezvényeinek sikeres megvalósításához. A felmérésünkből kiderült, hogy a projekt-befejezését követően a résztvevők többsége szeretné, ha lenne folytatás, a program által nyújtott szolgáltatásokat pozitívnak értékelték. Ugyan a vizsgált folyamatnak lassan már egy éve vége, az önkormányzat azonban a fürdési-mosási lehetőséget biztosító konténert továbbra is működteti a szegregátum területén, így továbbra is lehetőség nyílik a szociális problémák enyhítésére.

Úgy véljük, hogy a szükséges intézkedések azonosítása sikerült az önkormányzatnak, az elért eredmények hosszú távú fenntartása érdekében azonban továbbra is szükség lenne hasonló pályázati lehetőségek megpályázására, amelynek egyik legjobb lehetősége a tervezett Komplex-telep program II. lehetne. Ennek eredményes megvalósításához elengedhetetlen lenne a települési és kisebbségi önkormányzat közötti együttműködés fokozása.

Szerintünk a projekt sikerét tovább lehetne fokozni, ha a város más részein található szegregátumokra is kiterjesztenék a programot, hiszen érezhető feszültség mutatkozott az egyes telepek lakói között. A kohéziót tehát nemcsak a Dankó-telepen és a település más, kedvezőbb adottságú városrészein élők között kellene elősegíteni, hanem szükség lenne még a hátrányos helyzetű települések együttműködési hajlandóságának fokozására is.

Irodalomjegyzék

- Diósi, Á. (2002): Szemtől szemben a magyarországi cigánysággal. Pont Kiadó, Budapest, p.8.
- Farkas, T. (2002): Kistérségek a vidékfejlesztésben. Doktori értekezés. Pécs, p. 66.
- Fraser, A. (2006): A cigányok. Osiris Kiadó, Budapest, 336p.
- Karsai, E. - Rostás-Farkas, G. (2001): A cigányok története - Le romengi historia. Cigány Tudományos és Művészeti Társaság, Budapest, 120p.
- Kemény, I. - Janky, B. – Lengyel, G. (2004): A magyarországi cigányság 1971-2003. Gondolat - MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 192p.
- Majtényi, B. - Majtényi, G. (2012): Cigánykérdés Magyarországon 1945-2010. Libri Kiadó, Budapest, 224p.
- Pittard, E. (1932): Les Tziganes ou Bohémiens, recherches anthropologiques dans la péninsule des Balkans. Société Générale d'Imprimerie, Geneve.

Egyéb forrás

Emberi jogok (n.év.): Magyarországi romák. At: <http://emberijogok.kormany.hu/magyarorszag-romak> Letöltési dátum: 2016.10.12.

Google Maps (2016): Jászapáti térképe

Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Népszámlálási adatok – 1990, 2001 és 2011-es adatbázis

Abstract

In our paper we assess the Complex-settlement Program implemented in Jászapáti town (Hungary) between 2013 and 2015. The main objectives of this initiative are to catch up disadvantaged social groups, foster their integration, and improve their living environment, social and health state and employment situation. Our main goals are to examine the satisfaction of the population with Complex-settlement program, highlight the main socialization problems and get to know the gypsy population of the settlement better. We applied both primary and secondary data collection methods during our research. Our findings proved that the programs implemented were beneficial for the segregation and it was revealed there was a need for the continuation of the program.

Keywords: Gypsies, catching up, integration, segregation, Complex-settlement Program